

SÜPER EMEKLİĞE NOKTA KOYARKEN: YANLIŞLAR VE ETKİLERİ

Doç. Dr. Yusuf ALPER
U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

GİRİŞ

Türk sosyal güvenlik sisteminin ciddi problemleri vardır. Bu problemler, sistemi 1990'lı yılların başından itibaren temel fonksiyonlarını yerine getiremez hale düşmesine yol açan bir krizin eşliğine getirmiştir. Problemlerin çözümü için de köklü tedbirler paketinden oluşan bir sosyal güvenlik reformuna ihtiyaç vardır. 1993 yılının ilk aylarından itibaren gerek SSK'nın, gerekse Bağ-Kur'un, yakın zamana kadar yetersizliğinden yakınılan aylık ve gelirleri düzenli olarak ödeyememesi söz konusu olmuştur. Bu kriz aşılmış gibi görülmekle birlikte, hala maaş farkları ödenememektedir. Her ödeme dönemi, bu kurumların ciddi nakit sıkıntısı yaşadıkları dönemler haline gelmiştir. SSK ve Bağ-Kur mensubu olan 2 milyondan fazla aylık ve gelir alan pasif sigortalıyı çok yakından ilgilendiren bu problemler varken, 1987 yılından bu yana "Türk sosyal güvenlik sisteminin tek ve en önemli problemi haline getirilen süper emeklilik meselesinin çözümünü sağlayan hukuki düzenlemelerin Mayıs ayının ilk haftasında gerçekleştiği görülmüştür." Hukuki açıdan mesele çözümlenmiş gibi görülmekle birlikte, sosyal politikanın ve bunun bir vasıtası olan sosyal güvenliğin temel prensiplerinden olan SOSYAL ADALET prensibinin zedenlendiği, bu bakımdan daha uzun yıllar sürecek olumsuzluklara yol açacağı görülmektedir. Süper emeklilik problemi, bir çok yönü ile ve çok daha ciddi sosyal güvenlik problemlerinden daha şanslı olarak ele alındı, incelendi ve tartışıldı. Kamuoyu, adeta bir bilgi bombardımanına tutuldu. Bu yazı, bu bilgi bombardımanı esnasında gözden kaçırıldığına ve ihmal edildiğine inandığımız bir başka açıdan meseleyi ele alıp incelemek, "yeni süper emeklilik maceralarının yaşanmamasını" sağlamayı amaçlamak üzere kaleme alınmıştır. Dile getirilen görüşler ile de belirli bir kesime karşı cephe almak gibi bir tavır yoktur. Amacımız, sosyal güvenlik sistemimizin problemlerinin büyük ölçüde temel sosyal güvenlik prensiplerinden sapılması sonucu ortaya çıktığı ve süper emekliliğin de bu sapsmalardan biri olduğu noktasından hareketle konuyu incelemektir.

A) 3395 Sayılı Kanun ve Süper Emeklilik

1983-1989 yılları arasındaki Turgut Özal başbakanlığındaki Anavatan Hükümetleri, sosyal güvenlik alanında köklü değişikliklere yol açan hukuki düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir. Yaşlılık aylığı alma yaşının kademeli olarak yükseltilmesi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun kurulması, yaşlılık aylığı kesilmeden sigortalı olarak çalışmanın mümkün olması ve 3395 sayılı Kanun ile getirilen ve aşağıda dile getireceğimiz hususlar bu düzenlemelerin belli başlılarını oluşturmaktadır. Süper emeklilik, 3395 sayılı Kanun ile getirilen değişikliklerden yalnızca bir tanesidir.

20.6.1987 tarihinde kabul edilen ve 9.7.1987 tarih ve 19152 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 3395 Sayılı "506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun", sosyal güvenlik sistemimizde, etkileri sonraki yıllarda da devam eden köklü değişikliklere yol açmıştır. 19 Esas ve 5 Geçici maddeden oluşan ve Resmi Gazete'deki yazımı ile 9 sayfa tutan Kanun, sosyal güvenlikle ilgili en geniş kapsamlı mevzuat düzenlemelerinden birini oluşturmuştur. Bu gerçeğe rağmen, Kanun kamuoyunda, yalnızca 17. maddesinin Geçici 5. maddesi ile getirilen "Borçlanma ile daha üst göstergelerden aylık alma imkanı veren", ve SÜPER EMEKLİLİK olarak adlandırılan (kanun da böyle bir ifade yoktur), düzenlemesi ile anılmaya başlanmış, dikkatler bu geçici madde ile getirilen değişiklikler üzerinde yoğunlaşmıştır. Kanunun, geri planda kalan ve süper emeklilik uygulamasından çok daha önemli olan yenilikleri ise özet olarak şunlardır¹:

1. Doktrinde, bir çok bilim adamının karşı çıktığı bir şekilde, isteğe bağlı sigortalı olma hükümleri kolaylaştırılmış, 5 yıldan beri sigortalı olma ve en az 750 gün prim ödeme şartı kaldırılarak, isteğe bağlı sigortaya devam için bir gün dahi sigortalı olma yeterli sayılmıştır.

2. Hastalık halinde, eğer ihtiyaç duyulursa tedavi için yurt dışına gönderme imkanı getirilmiş, yıllardır iş kazaları ve meslek hastalıkları sigorta kolundan sağlanan, hastalık sigortasınca verilmeyen bu hakla ilgili adaletsizlik tartışmaları sona erdirilmiştir.

3. Sosyal sigorta primlerine esas olan kazançların alt ve üst sınırlarının hesabı, yüksek gelirlerden prim alınmasına imkan verecek şekilde değiştirilerek üst gösterge tablosu teşkil edilmiştir. Üst gösterge tablosunun teşkili ile aylık ve gelirlerin hesabı da köklü olarak değişmiştir.

¹ 1987 yılından 1989 yılına kadar geçen sürede, 3395 sayılı Kanunun, yalnızca bir süper emeklilik Kanunu gibi değerlendirildiği ve Kanun ile getirilen önemli düzenlemelerin gözardı edildiği dikkatimizi çekince, bu kısmı içeriği ile paralellik gösteren bir çalışmayı bu tarihte gerçekleştirme ihtiyacını hissetmiştik. Bkz, Yusuf ALPER, "3395 Sayılı Kanun, Süper Emeklilik ve Sosyal Güvenlik", İktisat-Maliye, Cilt-XXXVI, Sayı: 10, Ekim-1989.

4. Sosyal Sigorta hukukunda çok sayıda hukuki anlaşmazlığın konusu olan ölçümleme kaldırılmıştır. Prim tahsilatı ile ilgili olarak Kurum ve işverenler arasındaki ilişkilere yönelik yeni esaslar getirilmiştir.

5. Geçici işgöremezlik ödeneğinin hesaplanmasındaki sigortalının kendisi, yakınları ve tedavinin şekline bağlı olan gelir bağlama oranları sadeleştirilmiştir.

6. Teşkil edilen üst göstergeden aylık alacakların aylık bağlama oranı % 50 olarak belirlenirken, uzun vadeli sigorta kollarından bağlanacak olan aylıkların hesabında, bütün sigortalılık süresince elde edilecek kazançların dikkate alınacağı düzenlemesi yer almıştır.

7. İlk altı maddede sayılan yenilikler ve değişiklikler yanında, yine aynı Kanun ile:

— El halıcılığı ve dokuma işlerinde çalışanlar isteğe bağlı olarak sigorta kapsamına alınmış,

— Prim belgelerinin işyerine asılması esası getirilmiş,

— Prim borçlarının hakedişlerden mahsup edilmesine imkan verilmiş,

— Sigorta Müfettişlerinin yetkileri artırılmış,

— Sigorta işlemlerinin yürütülmesi ile ilgili olarak işverenlerin ödeyeceği para cezalarının miktarları ile ilgili düzenlemeler yapılmış,

— Sigortalının 12 yaşa kadar olan çocuklarının hastalık sigortasından faydalanma imkanları genişletilmiş,

— Geçmişte Kurum, sigortalı ve işveren üçgeninde açılmış olan bazı davaların düşmesi sağlanmıştır.

Bütün bunlar, SSK kapsamından olan herkesi veya büyük bir kesimini çok yakından ve doğrudan ilgilendiren önemli değişikliklerdir.

Bu değişikliklerden bazılarının sonuçlarının zaman içinde sigortalılar bakımından ciddi olumsuzluklara yolaçtığı görülmüştür. Nitekim, üst göstergeden aylık alacak olanların aylıklarının hesabına esas olan yıllık ortalama kazanç bulunurken, dikkate alınan bütün sigortalılık süresinin sigortalılar aleyhine olduğu görülünce ve bu problem 1992 yılında 5 yılın dolmasından sonra gündeme gelince mevzuat değişikliği yapılarak, bütün sigortalılık süresi değil, son on yılın dikkate alınacağı esası getirilmiştir.

Aynı şekilde, üst göstergeden aylık alacak olanların uzun vadeli sigorta kollarından alacakları aylıkların hesabında % 50 oranının uygulanması da uzun süre gözden uzak kalmış önemli meselelerden biri olmuştur. Bu oranın değiştirilmesi de yine 1992 yılında söz konusu olmuştur. Benzer şekilde, primlerin tahsilatı ile ilgili olarak kamu ihalelerine yönelik düzenleme de değiştirilmiştir.

Süper emeklilik, 3395 Sayılı Kanunla getirilen ve yukarıda sayılan düzenlemelerin yanında yer alan hükümlerden yalnızca bir tanesidir. “Geçici madde ile düzenlenmiş olması, bu Kanun hazırlanırken özellikle düşünülen ve dikkate alınan bir değişiklik olmadığı” en önemli delildir. Adeta, 9 sayfalık Kanun metni içinde 6 satırlık bir düzenleme ile gizlenmiş gibidir. Kanun koyucunun birinci derecedeki amaçları içinde özellikle süper emeklilik uygulaması yer almaktadır. Bütün bunlara rağmen, süper emeklilikle ilgili tartışmalar, diğer bütün değişikliklerden daha fazla ve buna paralel olarak da geniş sigortalı kesim aleyhine olarak sahip olduğu önemden daha fazla kamuoyu meşgul etmiş ve tartışılmıştır. Süper emeklilik meselesinin çözümü için harcanan gayret ve enerji, çok daha geniş toplum kesimlerini kapsamına alan sosyal güvenlik problemleri için sarfedilmemiştir.

B) Süper Emeklilik Uygulaması

1. Süper Emeklilik Uygulaması Nedir?

3395 Sayılı Kanun, sigortalıların ödeyecekleri prim ve alacakları aylıkların hesabında esas alınan ve o tarihte en düşük gösterge rakamı 700, en yüksek gösterge rakamı da 1400 olan gösterge tablosuna ilave olarak, daha yüksek prim ödeme ve aylık alma imkanını sağlamak üzere en düşük gösterge rakamı 1700 ve en yüksek gösterge rakamı 6400 olan bir ÜST GÖSTERGE TABLOSUNU daha devreye sokmuştur. Ancak, bu tablodan fiilen yararlanma en azından bir beş yıllık süreyi gerektireceğinden, bir çok sosyal güvenlik düzenlemesinde olduğu gibi, sağlanan haktan daha öncekilerin de faydalanmasına imkan veren bir düzenleme yapılması yoluna gidildi. Bu amaçla, Kanununun 17. maddesine geçici 5. madde ilave edildi. Bu geçici madde ile, Türk sosyal güvenlik sistemine yeni bir BORÇLANMA UYGULAMASI daha getirilmiş oldu. Buna göre, “halen en üst göstergeden aylık almakta olanlar ile aylık almaya hak kazananlar, Kanunun çıktığı tarihten sonra 6 ay içinde başvurmak ve geçici gösterge tablosunda (Üst Gösterge ve normal gösterge tablosundaki rakamların farkları esas alınarak, borçlanmayı düzenlemek gayesi ile teşkil edilmiştir) seçtikleri derece ve kademeğe uygun borçlanmayı gerçekleştirerek daha yüksek aylık alma hakkına sahip olmuşlardır. Bu uygulamadan faydalananlara süper emekli, uygulamaya da süper emeklilik denilmesinin sebebi, düzenlemenin 3395 Sayılı Kanundan önceki uygulama ile sonraki uygulamanın olumlu yönlerinin birlikte devreye girmesidir. Nitekim:

— Borçlanarak, aylık alma hakkını elde edenler, normal sigortalılara göre en az 5 yıl bekleme zorunluluğundan kurtulmuşlardır.

— Üst gösterge tablosundan aylık bağlama oranı % 50 olduğu halde, borçlananlar daha önceki % 60 lık oranda bir azalmaya yol açmadan yüksek aylık alma imkanına sahip olmuşlardır.

Bu iki faktör, Kanun ile getirilen düzenlemenin Kamuoyunda, süper emeklilik uygulaması olarak anılmasına yol açmıştır ki, yanlış da değildir.

Uygulamadan, 62.000 civarında kişinin faydalandığı, bir çok kişinin, kıdem tazminatlarını veya gayrimenkullerini satarak elde ettikleri geliri borçlanma karşılığı yatırarak kapsama girdiği belirtilmiştir. Bu arada, emekli olmayı düşünmeyen bir çok kişinin bu fırsattan faydalanmak için emekliye ayrıldığı, özellikle özel sektör çalışanlarının ve sendikacıların, aylık kesilmeden çalışılmasına imkan veren mevzuat hükümlerinden faydalanarak, işten ayrılmadan borçlanma ile süper emeklilik uygulamasından faydalandıkları dikkati çekmiştir.

2. Konun Koyucu Neyi Amaçlamıştı, Hangi Yanlışlıkları Yaptı?

Kanun koyucunun, 3395 sayılı Kanunla, prime esas kazançlarla ilgili tavanı yükseltecek üst gösterge tablosunu hazırlarken amacı, o zamana kadar sık olarak dile getirilen ve prim ödeme tavanlarının gerçekçi olmadığı ve aylıkların düşük kaldığı yolundaki şikayetleri sona erdirmektir. Bu düzenleme ile, bir yandan daha yüksek miktarda aylık alma imkanı yaratılırken, Kurumun da gelir kaynaklarının artırılacağı düşünülmüştür. Bu genel düzenlemenin yanında süper emekliliğe yol açan geçici 5. madde ile getirilen borçlanmanın amacı ise:

— Kanunun çıktığı tarihten önce emekli olanların bu yeni uygulamadan faydalandırılması isteği,

— Borçlanma yoluyla elde edilecek fonların, Kurumun finansman krizinin aşılmasında kullanılması, olarak şekillenmiştir. O dönemde, çeşitli amaçlarla oluşturulan Fonlar ve Fon politikası, sosyal güvenlik alanına da bu şekilde yansımıştır.

Düşünce olarak doğru olan bu yaklaşımın yanlışlığı iki noktadan kaynaklanmıştır. Bu yanlışlığın ilk kaynağını, borçlanma hakkının yalnızca en üst gösterge rakamından (1400) aylık alanlarla, almaya hak kazananlara tanınması oluşturmuştur. Bu, adaletsizlik olarak değerlendirilmiştir. Bir çok kişi de, şu veya bu sebeple son 5 yılda çalışmadıkları veya düşük ücretle çalıştıkları kısa sürelerin borçlanma imkanından faydalanmalarını engellediğini ileri sürmüşlerdir. Borçlanarak en üst gösterge rakamından aylık alanların eline geçen emekli aylığının miktar olarak, borçlanmayan veya borçlanma hakkı olmayanların normal gösterge tablosuna göre aldıkları en yüksek aylığın iki katından daha fazla olması bu şikayetleri artıran bir başka faktör olmuştur.

Süper emeklilikle ilgili yanlışlığın ikinci kaynağını, borçlanma ile oluşturulan fonların kısa sürede erimesi gerçeği oluşturdu. Nitekim, borçlanma ile ödenen miktarın sigortalılar tarafından 22 ayda aylık farkı olarak geri alındığı, bu sürenin ötesindeki ödemelerin Kurum kasasından çıktığı belirtildi. Bu noktada, siyasi iktidarın ve bu iktidara bilgi veren uzmanların ciddi bir hesap hatası yaptıkları, Kurumu zenginleştirmek bir yana sıkıntıya soktukları ortaya çıktı.

3. Süper Emeklilik Macerası Nasıl Oluştu?

Yukarıda belirtilen gayelerle yapılan düzenlemenin hatalarının çok çabuk olarak ortaya çıkması, meseleyi bir macera haline dönüştürdü. Maceranın bir yönünü, hukuki düzenlemeler oluştururken, diğer yanını kamuoyu - siyasi iktidar mücadelesi oluşturdu.

Maceranın Hukuki yönünü,

- a) Bu düzenleme ile getirilen hakların diğer sigortalılara yaygınlaştırılması,
- b) Siyasi iktidarların Kurumu daha fazla zarara sokmamak gayesi ile uygulamadan geri dönmek veya en azından sınırlamak düşüncesi ile,
- c) Süper emeklilerin kazandıklarını korumak amaçlarının çatışmasından kaynaklanan mücadele oluşturmuştur.

Bu yazının kaleme alınma sebebini oluşturmayan meselenin bu yönü, borçlanma hakkının yalnızca en üst göstergeden aylık alanlara tanınması ile Anayasa'nın eşitlik ilkesinin zedelendiği iddiaları ile açılan davalarla başlamıştır². Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin uygulamanın iptali için Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru, Mahkemenin 11 Aralık 1988 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan ve geçici 5. maddeyi Anayasa'nın 2, 10, 60 ve 65. maddelerine aykırı bulan iptal kararı ile sonuçlanmış ve uygulama bir maceraya dönüşmüştür. Siyasi iktidarın, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda, çözümü borçlanma hakkını herkese tanımak yerine, faydalananların haklarını kısıtlama yoluna gitmesi problemin kaynağını oluşturdu. Herkese borçlanma hakkını vermenin Kurumu iflas ettireceği gerçeğini gören siyasi iktidar, yanlış hesabı Bağdat'tan döndürmenin mücadelesini vermeye ve verilen hakları geri almak, en azından dondurmak veya kısıtlamak yolunu tercih etti. Problemin bu yönü, 6 Mayıs 1993 tarihinde kabul edilen ve 12 Mayıs 1993 tarih ve 21579 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 3910 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un yürürlüğe girmesi çözümlendi. Siyasi iktidar, borçlanmadan faydalanan 62.000 kişinin haklarını kısıtlama veya dondurma mücadelesini kaybetti. 1400 göstergeden aylık alırken borçlananlar üst gösterge tablosunun 6400 göstergesinden aylık alanların bütün haklarına sahip oldular.

Süper emeklilik macerasının ikinci yönünü ise kamuoyu ve siyasi iktidar mücadelesi oluşturdu. Süper emeklilikle ilgili Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra, siyasi iktidarın dondurmaya veya kısıtlamaya yönelik düzenle-

² Süper emeklilik ile ilgili hukuki düzenlemelerin muhtevası ve gelişme seyri ile ilgili olarak bu alanda çalışan akademisyenlerin çok sayıda çalışması yayınlanmıştır. Çeşitli kitap, dergi, sendika periyodikleri ve gazeteler de yayınlanan bu yazılar arasında belli başlılarını M. Kutal, A. Güzel, A.R. Okur, C. Tuncay, A.N. Sözer, M. Şakar ve T. Ozanoğlunun yazıları oluşturmaktadır.

meleri, süper emeklilerin bizzat kendileri ile başlayan bir baskı grubu oluşturmalarına yol açtı. Baskı grubunun içinde şu gruplar yer aldı.

— Doğal olarak, süper emeklilik uygulamasından faydalanan herkes, bu baskı grubunun çekirdeğini oluşturan kitle olarak yer aldı. Süper emekliler derneği kuruldu. Grubun menfaatlerini korumaya yönelik aktif bir politika izlenerek, diğer grup ve örgütleri kendi menfaatlerinin savunmasına dahil edildiler.

— Sendikalar, konu çalışma hayatını ilgilendirdiği için hem konu ile doğrudan ilgili bir taraf olarak, hem de kendi yönetim kadrolarında bulunan ve bu haklardan faydalananların temsilcisi olarak taraf olarak yer aldılar. İşkolu düzeyindeki bütün sendikalarla, Türk-İş, Hak-İş ve daha sonraları DİSK konfederasyon düzeyinde, çeşitli toplantılarda ve kendi yayın organlarında problemin çözümü için görüşlerini dile getirdiler.

— Siyasi iktidar dışındaki bütün siyasi partiler, hatta siyasi iktidara üye milletvekilleri, süper emeklilerin haklarının verilmesi yönündeki mücadelede süper emeklilerin yanında yer aldılar.

— Bilim adamları, haklı olarak meselenin hukuki yönünden hareketle, süper emeklilik problemini dile getiren çalışmalar gerçekleştirmişler ve açıklamalarda bulunmuşlar, problemin çözümünü süper emekliler lehine sonuçlandırarak öneriler sunmuşlardır.

— Basın organları, gerek sayfalarını süper emeklilere açarak, gerekse köşe yazarlarının yorumları ile süper emeklileri desteklediler. Televizyonlar ise haber programları ile bu olayda yerlerini aldılar.

— Meselenin, konu ile doğrudan ilgili olmayan çeşitli meslek örgütlerinin gündeminde de yer aldığı görüldü.

Bütün bunlar birleştirilince, süper emeklilikle sağlanan hakların korunması için, bütün baskı gruplarının dahil olduğu topyekün bir mücadelenin yürütüldüğü görüldü. Demokratik bir rejim içinde, mücadele için seçilen yol doğru, mücadeleleri ise haklıydı. Sonuç alınmış ve başarılı olunmuştur. Son hukuki düzenleme bu başarının belgesi niteliğindedir. O halde yanlış olan nedir?

4. Yanlış Olan Nedir?

Süper emeklilik macerası doğruların yanında yanlışları da olan bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu yanlışlar şunlardır:

— Mücadele, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının özünü gerçekleştirme-yeye yönelik olmamıştır. Yoklukta değil, varlıkta eşitliği esas alan Anayasa Mahkemesi Kararı uyarınca, süper emeklilik hakkının, “Kurum iflas eder, bu yükün altından kalkamaz gerçeğine rağmen” herkesin bu haktan faydalandırılmasına yönelik olarak yapılmalıydı. Bu açıdan, bütün baskı grupları temel bir hata yapmışlardır, sesi çıkan azınlığı, sesi çıkmayan çoğunluğa tercih etmişlerdir.

— İkinci ve önemli yanlışı, “küçük gruba daha fazla” verilmesinin sağlama yönelik mücadele, daha zayıf fakat daha kalabalık olan grubun menfaatlerinin savunulmasının gözardı edilmesine yol açmıştır. SSK’dan aylık ve gelir almakta olan 1.700.000 kişinin gelir seviyesinin düşüklüğü ve hatta aylıklarının ödenmemesi probleminin dile getirilmesi yerine 62.000 kişinin problemleri öne çıkarılmıştır. SSK’dan gelir alanlara Bağ-Kur’dan çok cüzi miktarda gelir ve aylık almakta olanlar da dahil edildiği zaman bu oransızlık daha da rahatsız edici hale gelmektedir. Nitekim, son hukuki düzenleme ile süper emeklilere ödenmesi söz konusu olan telafi edici ödeme, SSK’dan gelir ve aylık almakta olan bir çok sigortalının toplam gelir ve aylığından çok fazladır. En az telafi edici ödeme alacak olanın alacağı 1.638.000 TL lik miktar, normal gösterge tablosundan alınabilecek en yüksek aylıktan yalnızca 100.000 TL düşüktür. Bu durumun kamu vicdanını rahatsız etmeyeceğini söylemek, düşük aylık alanın karşılaştırmayı kendi durumundakilerle yaptığı zaman hissedeceği ezikliği görmemek mümkün değildir.

Süper emeklilerin problemlerinin çözülmesi için gösterilen gayretler, gerek hukuki mevzuatın düzenlenmesi ve gerekse dile getirilmesi bakımından, daha büyük ve daha kötü durumda olan kitleler için gösterilmemiştir. Bu, sosyal güvenlik sisteminin kapsamının belirlenmesi ve sosyal güvenlik haklarının dağıtılması konusunda BASKI GRUBU OLMA faktörünün, daha objektif olan diğer kriterlerin önüne geçtiğinin bir başka delili olmaktadır³. Türk sosyal güvenlik sisteminin tarihi gelişimi içinde, baskı gruplarının hakların dikey genişlemesinde büyük etkilerinin olduğu sayısız örnekle doludur. Milletvekillerinin kendilerine yönelik olarak sağlamış oldukları KOLAYLAŞTIRILMIŞ VE YÜKSELTİLMİŞ EMEKLİLİK hakları veya kamuoyundaki ifadesi ile KIYAK EMEKLİLİK bu düzenlemelerden en son tarihli ve yalnızca bir tanesidir.

Problemin bu yönü, sosyal politikanın temel prensibi olan SOSYAL ADALET ile ilgilidir. Toplum olarak bir arada yaşamının temel esprisini, NİMETLERİ VE KÜLFETLERİ paylaşmada eşitlik unsuru oluşturur. Sosyal güvenlik açısından bu unsur daha somuttur. Çünkü, külfet olarak kabul edilen primlerle, nimet olarak kabul edilen aylık ve gelirler arasında bu dengenin sağlanması gerekir. Haklılık unsurunu kabul etmekle birlikte, süper emeklilik veya kıyak emeklilik uygulamalarının KAMU VİCDANINDAKİ SOSYAL ADALET duygusunu zedelediği bir gerçektir. Aynı süre çalışan, aynı primi ödeyen ve yanyana yaşayan insanlar arasında, bir tek borçlanma imkanının değerlendirilmesine veya değerlendirilmemesine bağlı olarak iki veya daha fazla kat ile

³ Sosyal sigortaların kapsamını tayin eden faktörler için daha ayrıntılı bilgi için Bkz, Turan Yazgan, İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik, Kutay, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1992, s. 79-125 ve Yusuf ALPER, “Sosyal Güvenlikte Kapsam Problemi ve İşsizlik Sigortası”, Sosyal Siyaset, Aylık Bilim Dergisi, Nisan-1992, Sayı: 4, Cilt: 1, s. 9-19.

ifade edilen gelir farklarının yaratılması, sistemi mali bakımdan zor bırakması bir yana, kabul edilebilir bir durum değildir. Hele, bu haklar için yürütülen mücadele, daha kalabalık ve daha güçsüz kesimlerin ihmal edilmesine veya gözardı edilmesine yol açmışsa, bir sosyal politikacı olarak bu kabul edilebilir bir durum değildir. Sosyal güvenlik sisteminin özünü oluşturan DAYANIŞMA VE BİRLİKTE YAŞAMA duyguları zedelenmiştir.

SONUÇ OLARAK

Tekrar belirtmek gerekir ki, bu yazı, süper emeklilik uygulamasından faydalanan ve hukuki açıdan haklı olarak gördüğümüz 62.000 kişinin haklarına veya mücadelelerine karşı kaleme alınmış bir yazı değildir. Bizim bu çalışma ile dile getirmek istediğimiz, bir mücadelenin yarattığı toz-duman bulutunun görüş açısını daraltarak başka kesimlerin haklarının gözardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktır. Bu çerçevede özet olarak belirtilmesi gereken hususlar şunlardır:

— Süper emeklilik, sosyal güvenlik sisteminin temel prensiplerine ve özüne aykırı olarak yapılan müdahalelerin sonuçlarının ne kadar pahalıya mal olacağını bir delili olarak Kanun koyucunun dikkate alması gereken bir örnek olmalıdır.

— 1987 yılından 1993 yılına kadar geçen 6 yıllık sürede, süper emekliler lehine gösterilen çalışmalar, diğer kitleler için gösterilmesi gereken gayretin önünde gitmiştir. Bu haksızlığın giderilmesine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır. Süper emeklilik imkanından faydalanamayan pasif sigortalılar arasında yaygın bir ADALETSİZLİK duygusu ve gelir düşüklüğünden kaynaklanan EZİKLİK hissi vardır. Bu duygular, huzursuzluklarına da kaynağıdır. Bu kesimin bu duyguların yarattığı atmosferden kurtulmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

— Siyasi partilerden sendikalara kadar uzanan demokratik baskı grupları, süper emekliler için gösterdikleri çabayı diğer sigortalılar için de gösterme tutarlılığını sergilemek zorundadırlar. Demokratik rejimin ruhuna uygun olarak, çoğunluğun temsilcisi olduklarını ispatlamak durumundadırlar.

— Başlangıçta da belirttiğimiz gibi, süper emeklilik, sosyal güvenlik sisteminin özüne aykırı bir müdahalenin yarattığı bir problemdir. Türk sosyal güvenlik sisteminin problemlerinin de daha çok bu faktörden kaynaklandığı görülmektedir. İlk koalisyon hükümetinin emekli olma yaşı ile ilgili düzenlemeleri de bu çerçevede yanlış ve savunulamayacak bir sapma örneğidir. Bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihte, yeni açıklanan ikinci koalisyon hükümetinin açıklanan koalisyon protokolündeki özelleştirme politikalarının bir uzantısı olarak yer alan KİT'lerde çalışanların 15-18 yılda emekli olması gibi tedbirlerin

öne sürülmesi, süper emeklilik maceralarının devam edeceğinin bir göstergesi gibi gelmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin ruhuna aykırı bu ve benzeri tedbirlerin devamı tehlikelidir.

Daha önceki çalışmalarımızda da belirttiğimiz gibi, 1990'lı yıllar Türk sosyal güvenlik sisteminin bir bütün olarak krizin eşiğine geldiği yıllardır. İlk koalisyon hükümeti bu krizi çözmek bir yana şiddetini artırmıştır. İkinci koalisyon hükümetinin kamuoyunda yaratılmış olan iyimser havadan da faydalanarak, ekonomik ve sosyal politikalarının bir uzantısı olarak sosyal güvenlik alanında da REFORM yapma, sistemi rayına oturtma şansını yakalamıştır. Bu şansın, eşitlik ve adalet prensipleri dikkate alınarak ekonomik ve sosyal politikalara uyumlu tedbirlerle değerlendirilmesi gereklidir.